

В. Носачов

**ДНЗ «Ізюмський регіональний
центр професійної освіти»**

Доповідь

*«Компетентістний підхід у
вивченні історії і Громадянської
освіти: форми і методи роботи»*

Що таке освітні втрати?

ОСВІТНІ ВТРАТИ (LEARNING LOSSES)

Недосягнення учнями очікуваних результатів навчання, що визначені освітніми програмами.

Компоненти:

- ☀ навчальні втрати – будь-які втрати знань, умінь, навичок та/або уповільнення чи переривання академічного прогресу через паузи в навчанні конкретного учня;
- ☀ виховні втрати;
- ☀ зниження темпу розвитку особистості.

ОСВІТНІ РОЗРИВИ (LEARNING GAPS)

Значна та стійка різниця в академічній успішності між різними групами (категоріями) учнів.

НАСЛІДКИ: ОСВІТНЯ НЕРІВНІСТЬ + ОСВІТНЯ БІДНІСТЬ

Війна...

- ✪ **3151** навчальний заклад пошкоджено внаслідок обстрілів та бомбардувань. З них **440** зруйновано;
- ✪ **2 з 3** українських дітей-біженців наразі не зараховані до системи освіти приймаючої країни;
- ✪ **понад 4 роки** учні українських шкіл зазнають освітніх втрат через Covid-19 та війну;

Наслідки освітніх втрат

- ✿ **Для дитини:** невпевненість у своїх вміннях, відставання від шкільної програми, менші шанси здобуття якісної омріяної професії;
- ✿ **Для школи і для громади:** низький рівень успішності учнів, представлення на конкурсах та олімпіадах, зменшення участі предстаників громади в освітніх ініціативах;
- ✿ **Для майбутнього України:** зниження росту ВВП на наступні півстоліття, зростання освітньої бідності та освітньої нерівності, низька конкурентноспроможність українських працівників та компаній на світовому ринку.

З чого треба почати?

Вплив на освітні втрати учнів

Соціоемоційна підтримка дітей в малих групах

Активне залучення учня до навчального процесу

Академічний тьюторинг згідно з шкільною програмою

Фокус на вмінні учня вчитися та на його індивідуальних освітніх потребах

Чому компетентність важлива?

Компетентність - динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність

Вимоги до обов'язкових компетентностей визначає стандарт освіти. В 5-10 класах сьогодні діє стандарт, затверджений Кабінетом міністрів 23.11.2011, №1392

На розвитку ключових і предметних компетентностях наголошується в Концепції НУШ. Сучасний світ складний. Дитині недостатньо дати лише знання. Ще необхідно навчити користуватися ними. Знання та вміння, взаємопов'язані з ціннісними установками учня, формують його життєві компетентності, необхідні для успішної самореалізації у житті, навчанні та праці.

Що таке компетентнісний підхід?

Компетентнісний підхід - спрямованість навчально-виховного процесу на досягнення результатів, якими є ієрархічно підпорядковані ключова, загальнопредметна і предметна (галузева) компетентності.

Вимоги до обов'язкових компетентностей визначає стандарт освіти. В 5-10 класах сьогодні діє стандарт, затверджений Кабінетом міністрів 23.11.2011, № 1392, що ґрунтується на засадах особистісно зорієнтованого, компетентнісного і діяльнісного підходів, що реалізовані в освітніх галузях і відображені в результативних складових змісту базової і повної загальної середньої освіти.

Предметну чи галузеву компетентність учня багато вчених витлумачують як особистісну комплексну характеристику, що містить **когнітивний** (знання, уявлення, способи пізнавальної діяльності), **мотиваційно-ціннісний** (мотиви, інтереси, орієнтації, пов'язані із пізнавальною діяльністю та самостійним застосуванням відповідних знань і умінь), **процесуально-діяльнісний** (складні вміння з пошуком інформації, застосування знань у тій чи іншій ситуації, прийняттям та обґрунтуванням рішень, оцінкою й самооцінкою дій) складники.

Для постійного моніторингу та оцінки рівня сформованості предметних і ключових компетентностей необхідно використати активні та інтерактивні методи, що забезпечують:

- **Включення учнів в активну пізнавальну і дослідницьку діяльність;**
- **Можливість постановки та розв'язання проблемних і ситуативних завдань;**
- **Використання обговорень, дискусій, навчальних ігор, навчальних проектів;**
- **Можливість мультимедійного навчання, комп'ютерного моделювання;**
- **Застосування самооцінки та зовнішньої експертної оцінки для відслідковування рівнів розвитку компетентності учнів.**

Інструменти для побудови занять із надолуження освітніх втрат

карта предмета

криголами

диференційоване навчання

лист самооцінювання

робота з поняттями

маршрутний
лист

Карта предмета

Карта предмета

Інструкція з вправи

Інструкція

20 хв

1. Визначте клас для якого ви будете створювати матеріали.
2. Оберіть теми, які точно необхідно включити в Catch-Up
3. Організуйте теми в логічній послідовності (концентрична, лінійна тощо).
4. Доберіть символічну візуалізацію (умовні позначення).
5. Створіть вашу карту.

Вправа «Криголам»

КРИГОЛАМИ

навчальні

емоційні

Яка різниця між актуалізацією знань, налаштуванням та криголамом?

Яка мета використання?

Чи будь-яка картинка може бути криголамом?

Як правильно проводити криголам?

Проблемні питання

Інструкція

10 хв

1. Оберіть тему з власної карти предмета.
2. Створіть навчальний криголам до цієї теми.

Поміркуємо над питаннями:

- на якому етапі уроку можна використовувати криголами?
- які потреби учня задовольняє?
- які потреби вчителя задовольняє?
- чи доречно вчителю ділитися власним станом під час криголаму?

Робота з поняттями

Перерахуйте ознаки
(Хто? Який?)

Характеристика, для вирішення
яких завдань потрібно

Слова-аналогії

Унікальні ознаки

Вправа.

10 хв

Інструкція

Сформулюйте визначення поняття “диференційоване навчання” згідно зі схемою

Диференційоване навчання

- ✿ Мета – одна для всіх
- ✿ Створення типологічних груп за певною ознакою
- ✿ Навчання залежить від інтересів, уподобань, сильних і слабких сторін учнів

Save the Children

НАВЧАЙ
ДЛЯ
УКРАЇНИ

освітній
суп

4 сфери диференційованого навчання

зміст

з'ясувати, чому
учню потрібно
навчитися та які
ресурси
допоможуть у
цьому

процес

дії, які
допомагають
учням зрозуміти
те, що вони
вивчають

проекти

способи учнів
«показати, що
вони знають»

**освітнє
середовище**

як клас себе
«відчуває» і як
учні працюють
разом

Можливі стратегії диференційованого навчання.

- * Різномірні завдання
- * Надання вибору
- * Гнучкі групи
- * Станції допомоги
- * Сесія «запитань-відповідей»
- * Центри інтересів
- * Різні контенти
- * Покрокові інструкції

Save the Children

НАВЧАЙ
ДЛЯ
УКРАЇНИ

освітній
суп

- * Розробляйте уроки на основі стилів навчання учнів
- * Групуйте учнів за спільними інтересами, темами чи здібностями для виконання завдань
- * Оцініть навчання учнів за допомогою формувального оцінювання
- * Керуйте класом, щоб створити безпечне та сприятливе середовище
- * Постійно оцінюйте та коригуйте зміст уроку відповідно до потреб учнів

Маршрутний лист: форми і способи створення

* документ

* презентація

* гугл форма

* сайт

✿ папір

✿ файл

✿ посилання

×

×

Як створити гарний
маршрутний лист

01

Обрати цікавий тематичний
дизайн

02

Підібрати завдання та
перевірити їх коректність

03

Дотримуватися певного
алгоритму викладу матеріалу

04

Продумати зворотний
зв'язок

05

Завершити мотиваційною
фразою

МЛ створюється для учнів!

Тема (уроку чи більше)

Що це дасть учням? (компетенції, практичні життєві навички)

Структура:

Теоретичний блок (що прочитати, переглянути, повторити, приготувати)

Практичний блок (потренуйся, зроби експеримент, дослідження, тест тощо)

Закріплення та рефлексія

Самоперевіркові завдання!

Базові поняття!

Диференціація!

Вибір поглибитись+
Мотиваційні фрази

Save the Children

НАВЧАЙ
ДЛЯ
УКРАЇНИ

освітній
суп

ТЕМА 8. КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНІ РЕГІОНИ УКРАЇНИ

2 Виконай завдання

Опиши регіон, у якому ти проживаєш за поданими нижче запитаннями:

- від чого походить назва твого регіону?
- які області охоплює твій регіон?
- використовуючи Інтернет, знайди і вкажи характерні особливості свого регіону. Наприклад, орнамент і кольори вишиванок, традиційні страви тощо.

4 Відскануй і виконай завдання

1 Відскануй і переглянь відео

3 Відскануй і розглянь карту

Тема 4. Історичні джерела

Історичні джерела — це те, що створено людинами на дореволюційній території України.

Види історичних джерел

Речові	Усні	Писані	Візуальні
Посуд, прикраси, знаряддя праці, зброя, будівлі	Казки, прислів'я, приказки, пісні, повісті	Літописи, твори, листи, сувої, газети	Фото, відео, картини, монети, фрески

Приклад маршрутного листа

Клас:	Тема:
Очікувані результати:	Пояснення до МЛ (слова-мости)
Теоретичний блок <i>Переглянь...</i> <i>Подивись...</i> <i>Занотуй...</i>	
Практичний блок <i>Виконай...</i> <i>Доповни...</i> <i>Спробуй самостійно...</i> <i>Поміркуй...</i> <i>Досліди...</i>	
Самоперевірка <i>Тест</i> <i>Інтерактивна вправа</i>	Рефлексія Мотиваційні фрази + похвала
Додаткові матеріали	

Маршрутний лист

ОСНОВНІ КОМПОНЕНТИ ЛИСТА САМООЦІНЮВАННЯ

- Блоки: налаштування, знаннєвий (компетентнісний), рефлексія
- Перевіркові завдання для самооцінювання
- Відкриті запитання
- Постановка цілей – що далі (повторити, і що далі)

Приклад маршрутного листа (тут лист самооцінювання)

Приклад

(розробка від Освітнього Супу для PIN)

ЛИСТ САМООЦІНЮВАННЯ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ 9-ГО КЛАСУ

Авторка: Король Лілія, учителька української мови та літератури Старокосятинівського НВК імені Героя України Сергія Бондарчука, м. Старокосятинів

БЛОК: СЕН-КОМПОНЕНТ

Як ти оцінюєш свої успіхи в опануванні цієї теми? Обери картинку з фразеологізмом.

1. Можу гори звернути

2. Блукати мавіцями

3. Море по коліна

4. Валюсь з ніг

5. З легким серцем

6. Ламати голову

БЛОК: МОЇ ЗНАННЯ ТА ВМІННЯ

Як почувашся, приступаючи зараз до листа самооцінювання? Обведи найближчу тобі емоцію.

Познач, наскільки від 0 до 5 були задоволені твої потреби під час занять, де 0 – цілком не були задоволені, а 5 – цілком задоволені?

Компетенція	Приклад	Як я впорався\лася із цим завданням?
Тема 7. Розділові знаки в БСП		
Умію правильно розставляти розділові знаки в безсполучниковому складному реченні.	Розстав розділові знаки. Потім різким рухом відкрив її і отетерів там лежали дві невеликі гантелі! (С. Гридін «Не такий»)	☐ знаю ☐ треба повторити ☐ маю спитати (у вчителя/ друзів/батьків/Google)
Тема 8. Складне речення з різними видами зв'язку		
Умію визначати вид зв'язку в складному реченні з різними видами зв'язку.	Визнач вид зв'язку у реченні. Дратівливість накопичувалася, крики перетворилися на звичку, а стіна між батьками й донькою поступово виросла в непробивний мур. (А. Нікупіна «Сіль для моря»)	☐ знаю ☐ треба повторити ☐ маю спитати (у вчителя/ друзів/батьків/Google)

БЛОК: МОЯ ДІЯЛЬНІСТЬ

Протягом навчання мені було важко

Участь у заняттях дала мені можливість зрозуміти, що

У реальному житті я можу застосувати

Дороговказ.

Практична вправа

Як скласти лист самооцінювання

- 1** Визначте цілі
- 2** Створіть структуру
  - Оцінка знань і навичок
  - Рефлексія над власною роботою
  - Постановка цілей
- 3** Розробіть запитання та твердження для оцінки
  - Відкриті запитання
  - Твердження для самооцінки
- 4** Включіть розділ рефлексії
- 5** Підсумки та постановка цілей

Самоперевірка.

- 1** Як карта предмета допоможе вам у плануванні уроків? Наведіть приклад.
- 2** Оцініть кожне твердження за шкалою від 1 (повністю так) до 7 (повністю ні)
  1. Я буду використовувати навчальні криголами на заняттях
  2. Я розумію, навіщо потрібні диференційовані завдання.
  3. Я розумію, як скласти маршрутних лист.
- 3** Що було найбільш корисним для вас сьогодні?
- 4** Які складнощі ви бачите в майбутньому у використанні цих інструментів?
- 5** Які нові інструменти ви хочете впровадити?

Приклад

"Прийшов, побачив,
переміг!"

"Світ ловив мене
та не впіймав"

"Щоб не плакати
я сміялась"

"І все одно вона
обертається"

"Ой лихіше лиха,
чи честь татарська!"

Сонце Руїни

бив ляхів

"Книги - це ріки"

Деякі корисні посилання для викладачів історії – і не тільки.

- * Ганна Бичко, Василь Терещенко. Навчальні втрати: сутність, причини, наслідки та шляхи подолання. Київ, УЦОЯО, 2023. https://testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2023/04/Learning-losses_Ukraine.pdf
- * Юлія Назаренко. Освітні втрати: підходи до вимірювання та компенсації. Київ, Cedos, 2022. https://cedos.org.ua/wp-content/uploads/zapyska_osvitni-vtraty.pdf
- * Рекомендації щодо організації програм з надолуження освітніх втрат. МОН, ЮНІСЕФ, 2023. <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/2023/07/31/Unicef.Immidiate.actions.frame.proofreading.ua.1-31.07.2023.pdf>
- * ЗВІТИ / ДАНІ | Український центр оцінювання якості освіти <https://testportal.gov.ua/zvity-dani-2/>
- * PISA — дослідження заради якості освіти <https://pisa.testportal.gov.ua/>
- * PISA: Programme for International Student Assessment | OECD <https://www.oecd.org/en/about/programmes/pisa.html>
- * Діагностичні тести на ВШО для подолання освітніх втрат: чим корисні для вчителів та учнів і як користуватися | Нова українська школа <https://nus.org.ua/articles/diagnostychni-testy-na-vsho-dlya-podolannya-osvitnih-vtrat-chym-korysni-dlya-vchyteliv-ta-uchniv-i-yak-korystuvatysya/>
- * Платформу ВШО поповнили тестами для діагностики результатів навчання учнів <https://mon.gov.ua/ua/news/platformu-vsho-popovnili-testami-dlya-diagnostiki-rezultativ-navchannya-uchniv>

- * Програма дистанційного навчання <https://zno.lvtest.org.ua/>
- * Освітній Суп – Teach For Ukraine <https://teachforukraine.org/project/osvitnij-sup/>
- * Тепер я знаю – Смарт Освіта <https://smart-osvita.org/tag/%D1%82%D0%B5%D0%BF%D0%B5%D1%80-%D1%8F-%D0%B7%D0%BD%D0%B0%D1%8E/>
- * Освітня фундація MriyDiy <https://mriydiyfoundation.com/>
- * Домашня сторінка | savED <https://saved.foundation/>
- * Освітня платформа «ПОВІР» <https://povir.in.ua/>
- * GoGlobal <https://globaloffice.org.ua/programa-nadoluzhennya-osvitnih-vtrat/>
- * НАПНУ Діагностика та компенсація освітніх втрат у загальній середній освіті України : методичні рекомендації. Київ : Педагогічна думка, 2023. https://undip.org.ua/wp-content/uploads/2023/10/Osvitni_vraty.pdf
- * Наздоженемо: курси про подолання освітніх втрат <https://osvitoria.university/courses/nazdojenemo/>
- * Політика оцінювання в європейських школах (EN) <https://www.eursec.eu/BasicTexts/2011-01-D-61-en-6.pdf>
- * Ключові компетенції для Європи (EN) <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED407717.pdf>
- * Pisa Ukraine - дослідження заради якості освіти <https://pisa.testportal.gov.ua/>
- * TIMSS and PIRLS Home <https://timssandpirls.bc.edu/index.html>
- * PIRLS 2021 - PIRLS 2021 <https://pirls2021.org/>
- * Онлайн-тести загальної навчальної компетентності (ТЗНК) в магістратуру – тести ЄВІ та ЄФВВ – сайт ЗНО.Освіта.UA <https://zno.osvita.ua/master/tznpk/>
- * ЗВІТИ / ДАНІ | Український центр оцінювання якості освіти <https://testportal.gov.ua/zvity-dani-2/>
- * Тести минулих років | Український центр оцінювання якості освіти <https://testportal.gov.ua/testy-mynulyh-rokiv/>
- * Тести ЗНО/НМТ онлайн - тренувальні тести – сайт ЗНО.Освіта.UA <https://zno.osvita.ua/>

A decorative emblem featuring a blue shield with a golden trident, surrounded by wheat stalks, a blue and yellow ribbon, and red flowers.

Дякую за увагу!

Слава Україні